doi: https://doi.org/10.33763/finukr2022.05.029

УДК 336.132

Т. В. Жибер
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна, tzhyber@kneu.edu.ua
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4557-023X

ВИКОРИСТАННЯ КЛІМАТИЧНОГО МАРКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗЕЛЕНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. *Вступ.* Досягнення країнами кліматичної нейтральності в умовах посилення невизначеності під час формування політик через накопичення несприятливих чинників, таких як війна, пандемія та природні катастрофи, вимагає розвитку техніки зеленого бюджетування як бюджетування за пріоритетами у складі управління публічними фінансами. Детальне вивчення можливостей у фінансових відносинах розширює інструментарій операцій з публічними фінансами, котрі мають "зелені" характеристики.
Проблематика. Дослідження розвитку зеленого бюджетування від точкового до системного впливу на результат, вбудований у публічну політику. Перспективним інструментом такого бюджетування в Україні є кліматичне маркування бюджетних показників на рівні як суб'єктів бюджетування, так і бюджетних програм.
Мета. Розкриття сутнісних характеристик інструменту кліматичного маркування та систематизація напрацювань щодо його використання в зеленому бюджетуванні як необхідної умови сучасного ефективного бюджетування у публічних фінансах.
Методи. Використано методи теоретичного узагальнення за результатами аналізу складників практик бюджетування на матеріалах ОЕСР, ООН, Світового банку, закордонних органів влади та нормативних документах України.
Результати. Розглянуто застосування при сучасному зеленому бюджетуванні інструменту кліматичного маркування для зв'язку використання бюджетних коштів та досягнення зелених цілей політик. Обґрунтовано необхідність системного підходу й стратегічну рамку застосування кліматичного маркування у бюджетуванні. Запропоновано методику поділу кліматичних впливів упродовж кліматичного маркування на негативний, неоднозначний та позитивний. Згруповано об'єкти для моніторингу та оцінки, які можна реалізувати за допомогою кліматичного маркування у бюджеті країни.
Висновки. Застосування кліматичного маркування на рівнях від напрямів використання коштів бюджетних програм до мережі головного розпорядника бюджетних коштів дасть змогу здійснювати моніторинг кліматичного впливу в результатах бюджетування для його подальшої оцінки.

Ключові слова: управління публічними фінансовими ресурсами, бюджетування за пріоритетами, зелене бюджетування, кліматичне маркування, бюджетна програма.

Рис. 2. **Табл.** 1 **Літ.** 24.

Teyiana Zhyber
Ph. D. (Economics), Associate Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, tzhyber@kneu.edu.ua
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4557-023X

© Жибер Т. В., 2022

THE USE OF CLIMATE MARKING AS A GREEN BUDGETING TOOL IN UKRAINE: RECOMMENDATIONS AND PROSPECTS

Abstract. *Introduction.* Achieving climate neutrality by countries in the face of increasing uncertainty in policymaking due to the accumulation of adverse factors such as war, pandemic and natural disasters requires the development of green budgeting techniques as budgeting by priorities integration in public financial management. A detailed study of financial opportunities in financial relations expands the range of public finance operations with "green" characteristics.
Problem Statement. The development of green budgeting from a partly impact to a systemic impact on the result embedded in public policy has been studied. A promising tool for green budgeting in Ukraine is climate marking of budget indicators both at the level of main manager of budget funds and at the level of budget programs.
Purpose. To reveal the essential characteristics of the climate marking tool and systematize the developments on its use in green budgeting as a necessary condition for modern effective budgeting in public finance.
Methods. The study used methods of theoretical generalization based on the analysis of budgeting practices components based on the OECD, the UN, the World Bank materials, foreign authorities documents and regulatory documents of Ukraine.
Results. The use of the green budget tagging tool in modern green budgeting for the budgetary funds use and the green policy goals achievement is considered. The necessity of a systematic approach is substantiated and a strategic framework for the use of green budget tagging in budgeting is proposed. A methodic for separating climatic impacts during green budget tagging into negative, ambiguous and positive is proposed. The objects for monitoring and assessment after green budget tagging use in the country's budget is grouped.
Conclusions. The use of green budget tagging at all levels of the main manager of budget funds network will allow monitoring of climate impact in the results of budgeting for its further assessment.

Keywords: public finance management, budgeting by priorities, green budgeting, green budget tagging, budget program.

JEL classification: H11, H59, H61, Q28

Вступ. Завдання трансформації економік до таких, що залишають нульовий слід впливу людини в навколишньому середовищі або навіть покращують його, перебувало на вістрі довоєнної політики ЄС. Неоголошена, але справжня війна російської федерації проти України змусила переважну більшість країн світу коригувати власні політики в невизначених умовах. Завдання ускладнилося додатковими чинниками: локдаунами внаслідок інфекційних хвороб, порушенням економічних ланцюжків у зв'язку з воєнними діями та санкціями, природними катастрофами через недбалість.

Невизначеність посилює очевидні кліматичні катаклізми та актуальність "зеленої трансформації" [1]. Прикметник "зелений" було додано до напрямів діяльності "економіка", "фінанси", "політика", "бюджетування". Сформульовано такі характеристики: "позитивне зелене зростання" на відміну від гальмування зростання через "зелені" обмеження [2] тощо. Війна як суттєвий чинник, котрий спричиняє забруднення навколишнього середовища, одночасно підсилила мотивацію для багатьох країн Західної Європи

подолати залежність від викопних енергоносіїв. Тому кліматичний вплив війни, розв'язаної проти України, неоднозначний та потребуватиме подальшого вивчення.

Аналіз досліджень і постановка проблеми. У науковому доробку попередніх десятиліть приділялася увага проблемам збереження навколишнього середовища крізь призму фінансової науки, але ранні підходи сформували певну фрагментарність розуміння "зелених" фінансових відносин. Зелені техніки в управлінні публічними фінансами розглядаються у складі публічного управління та адміністрування на рівні цілей для реалізації політик. Підкреслимо, що використання лише наукового напряму "публічне управління" без детального вивчення можливостей у фінансових відносинах обмежує інструментарій та сферу вивчення операцій із публічними фінансами, які мають "зелені" характеристики.

У фінансовій термінології зарубіжних англомовних публікацій наукові проблеми у вивченні "зелених фінансів" нерідко були окреслені в рамках "зелених" інвестицій з огляду на кліматичні ризики [3]. І. Ю. Гришова, К. С. Нестерова та М. Ю. Щербата продовжили цей науковий напрям, формулюючи більш комплексне поняття "зелені фінанси" через систематизацію у фінансовій системі напрямів "зелених" інвестицій та визначення джерел їхнього фінансування [4]. М. І. Диба та Ю. О. Гернего використовують генероване поняття "зелений курс" для окреслення ознак "зелених" завдань макрополітик і розглядають суми на його фінансування за суб'єктами [5]. Однак такі підходи охопили лише частину фінансового механізму за типами фінансових операцій, не виокремлюючи "зелені" характеристики публічних фінансів. При цьому у світовій практиці стрімко популяризується зелене бюджетування як надбудова в управлінні публічними фінансами.

Розвиток зеленого бюджетування почався з поєднання фінансових (у бюджетних складниках та обмеженнях) і управлінських інструментів (найчастіше у визначенні пріоритетів фінансування) [6]. Зелене бюджетування є лише однією з технік такого підходу в публічному бюджетуванні, як "бюджетування за пріоритетами" [7], котрий, своєю чергою, базується на виді бюджетування "за результатами". Як пояснюють фахівці Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), воно "включає оцінку впливу бюджетної та фіскальної політики на довкілля та оцінку їхньої узгодженості з виконанням національних і міжнародних зобов'язань" [8]. Основна мета бюджетного підходу за "зеленим" пріоритетом полягає у прагненні забезпечити відповідність компонування бюджетних ресурсів до конкретних пріоритетів, управлінських стимулів та результативних показників [9]. Зелене бюджетування дає змогу закріпити значимість цих пріоритетів у політиках, мобілізувати й спрямувати всебічні заходи у вказаному напрямі. Як технологія управління публічними фінансами бюджетування допомагає оцінити та забезпечити фінансовими ресурсами "зелені" завдання влади (владні політики) на користь суспільства для досягнення сталого розвитку. Тому "зе-

лені" фінанси та зелене бюджетування у їхньому складі слід вивчати і досліджувати як невід'ємну частину не лише державного управління, а й фінансової науки.

Кліматичне маркування, своєю чергою, стає актуальним інструментом зеленого бюджетування. Воно з'явилося за підтримки Програми розвитку ООН та Світового банку на базі досвіду маркування пріоритетів досягнення цілей та звітності у сфері зелених (кліматично орієнтованих) фінансів [9]. Починалося це маркування також з інвестиційних витрат бюджету та окремих аспектів діяльності суб'єктів бюджетування. Надалі його можливості розширюються.

Метою статті є розкриття сутнісних характеристик інструменту кліматичного маркування та систематизація напрацювань про його використання в зеленому бюджетуванні як необхідної умови сучасного ефективного бюджетування у публічних фінансах; формулювання пропозицій щодо організації та критеріїв такого маркування у публічному бюджетуванні України, зважаючи на особливості його організації на рівні державного бюджету.

Результати дослідження. Як зазначено вище, пріоритетне зелене бюджетування та розвиток його інструментів – необхідна умова для сучасного бюджетування в європейських країнах. Систематизація теоретичних напрацювань на основі зарубіжного досвіду та конкретизація змісту поняття "зелене бюджетування" в адаптації до чинної української практики публічного бюджетування розкривають перспективи використання такої технології у воєнний час та на повоєнну перспективу.

Публікації вчених та аналітиків щодо зеленого бюджетування у сфері публічних фінансів охоплювали поєднання інструментів політики та перерозподілу публічних коштів щодо регулювання проблем із довкіллям – як поточних, так і тих, котрі виникатимуть у стратегічній перспективі [10]. Серед вітчизняних авторів термін "зелене бюджетування" в рецензованих публікаціях не поширений. Д. В. Клиновий використав назву "екологічне бюджетування" для вивчення технік збереження природних ресурсів через виокремлений "зелений" бюджет як частину бюджетів місцевого самоврядування [11]. Зарубіжні автори послуговуються поняттям "зелене бюджетування" з початку 1990-х років; його призначення було реалізовано через включення до підготовки публічних бюджетів оцінки впливу на довкілля. Д. Вілкінсон та ін. у другій половині 2000-х років наголошували на труднощах такого підходу та пропонували починати зелене бюджетування з оцінки окремих проєктів і заходів місцевої влади під час їхньої імплементації у бюджетний процес [10].

В останнє десятиліття підхід стосовно точкового впливу на довкілля заходів окремих бюджетних одиниць та інвестиційних проєктів поступився системному підходу до оцінки впливу бюджетування на клімат. Д. Рассел та Д. Бенсон підкреслюють зростання ролі реалізації політик влади із "зеленими" завданнями за рахунок бюджетних ресурсів для вищої ефективності

бюджетування та управління загалом [6]. М. Петрі розглядає еволюцію зеленого бюджетування, наголошуючи на важливості відстежування в ньому кліматичних ризиків та кліматичного маркування на додаток до оцінки впливу складників бюджету на довкілля і пропонує відповідні розрахунки [12]. З. Мутіара та ін. на прикладі бюджетних практик Індонезії (країна успішна в управлінні публічними фінансами) показують застосування кліматичного маркування за методикою ООН на рівні публічних фінансів регіонів країни, чий добробут залежить від природних ресурсів [13].

Публічне бюджетування як технологія публічних фінансів набуває нових властивостей при загостренні проблем у кліматичних перспективах, відображаючи екологічні політики й бюджетні програми щодо них (на прикладі бюджетування України) у циклах бюджетного процесу. Основною метою зеленої фінансової політики називається узгодженість фінансових потоків із забезпеченням низьких викидів у атмосферу в довгостроковій перспективі. Для здійснення "зелених перетворень" публічні гравці (влада та державні службовці різних рівнів) мають різні типи потрібних ресурсів: досвід, гроші, організаційні можливості, законодавчі ініціативи та лідерство [14]. Постає питання інтеграції зеленого бюджетування у бюджетний процес з огляду на вже запроваджений механізм бюджетування на макрорівні таким чином, аби не створити суперечностей, відокремленості та необґрунтованого особливого статусу "зеленої" політики при досягненні її цілей одночасно з повоєнною відбудовою України.

ОЕСР створила платформу Паризького співробітництва наприкінці 2017 р. щодо запровадження зеленого бюджетування на рівні всіх урядів [8]; на початку 2021 р. теоретико-прикладні вказівки з "озеленення бюджетів" опублікував Світовий банк [15]. Єврокомісія запропонувала для наступного довгострокового бюджету на 2021–2027 рр., щоб не менш як 25 % видатків ЄС спрямовувалися на кліматичні дії та досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. [16].

Франція першою проголосила створення і виконання "зеленого" бюджету країни у 2021 р. Зелене бюджетування у країні полягає в наскрізній оцінці всього бюджету за відповідними складниками дохідної та видаткової частин разом із засобами фінансового збалансування. Така оцінка можлива завдяки внесенню змін до національної бюджетної класифікації з урахуванням основних екологічних критеріїв. Кліматичне маркування стало інструментом відстежування об'єктів оцінки при зеленому бюджетуванні, забезпечуючи зрозумілість та прозорість бюджетної системи Франції. Готується окремий звіт про вплив бюджету на навколишнє середовище, такий вплив вимагає оцінки також кожного супутнього фінансового законопроєкту [17].

Продовжує і поширює зелені практики на фінансову систему в цілому й Великобританія. Країна оголосила про підготовлений комплекс із "озеленення" всіх операцій у фінансовій системі шляхом розкриття кліматичних ризиків за ними [18]. З метою досягнення нульового рівня викидів у атмос-

феру до 2050 р. уряд убачає своє завдання у підтримці та організації діяльності всіх суб'єктів економіки у прагненні нейтрально-позитивної до довкілля діяльності. Тобто проголошується централізована координація політик із метою "озеленення" активності й фінансових операцій зокрема. Приклад Франції та Великобританії показує актуальність пошуку і трансформації інструментів зеленого бюджетування.

Зелене бюджетування розглядається як одна з умов сучасного демократичного урядування: наприклад, 70 % платників податків Великобританії воліють витрачати суспільні кошти в напрямі позитивного впливу на людей чи планету [18]. У цій статті використовуємо для дослідження інструменту зеленого бюджетування "кліматичне маркування" теоретичні твердження, що публічні фінанси є частиною фінансової системи країни, а бюджетування – трансформована до актуальних потреб суспільства технологія управління публічними фінансами [19].

Екологічне (кліматичне) маркування економічної діяльності, що з початку 90-х років минулого століття використовувалося на рівні національних програм багатьох країн світу, було покладене в основу міжнародних стандартів якості ISO та позначило вплив вироблених товарів і послуг на довкілля [20]. Кліматичний вплив у публічній сфері актуалізував кліматичне маркування як складову зеленого бюджетування у продовженні стандартизації діяльності економічних агентів. Огляд Світового банку показує, як інструмент кліматичного маркування бюджетів (green budgets tagging) розширює можливості досягнення зелених цілей урядами країн [15]. Цей інструмент позначає, надаючи можливість вимірювати й здійснювати моніторинг, бюджетні потоки, які мають вплив на навколишнє середовище. Головною перевагою експерти міжнародних організацій у методичних паперах одностайно вважають рух у напрямі прийняття бюджетних рішень на основі доведених даних. Бюджетування за "зеленим" пріоритетом розвивається на фундаментальній техніці виду "бюджетування, спрямованого на результати", виокремлюючи серед останніх специфічні кліматично орієнтовані.

Маркування "зеленим" у складниках бюджету в результаті переходу до зеленого бюджетування багатьох країн стосується видатків, пов'язаних із досягненням відповідних цілей. Але окремі країни розвивають інструментарій маркування далі та позначають "зеленим" і надходження до бюджету, що впливають на клімат, а також маркують напрями використання бюджетних коштів, котрі негативно впливають на навколишнє середовище [21]. Загалом кліматичне маркування бюджетів визначає баланс за принципом "не нашкодь" для впливу на клімат заходів, які у складі владних ініціатив забезпечуються бюджетними коштами. Декларований принцип допускає перекриття негативних впливів позитивними в умовній сумі наслідків реалізації владою політик за бюджетні кошти [15]. При цьому кліматичне маркування бюджету не повинне бути відокремленим інструментом, воно найефективніше працює у складі ширшого підходу зеленого бюджетування, як показано на рис. 1.

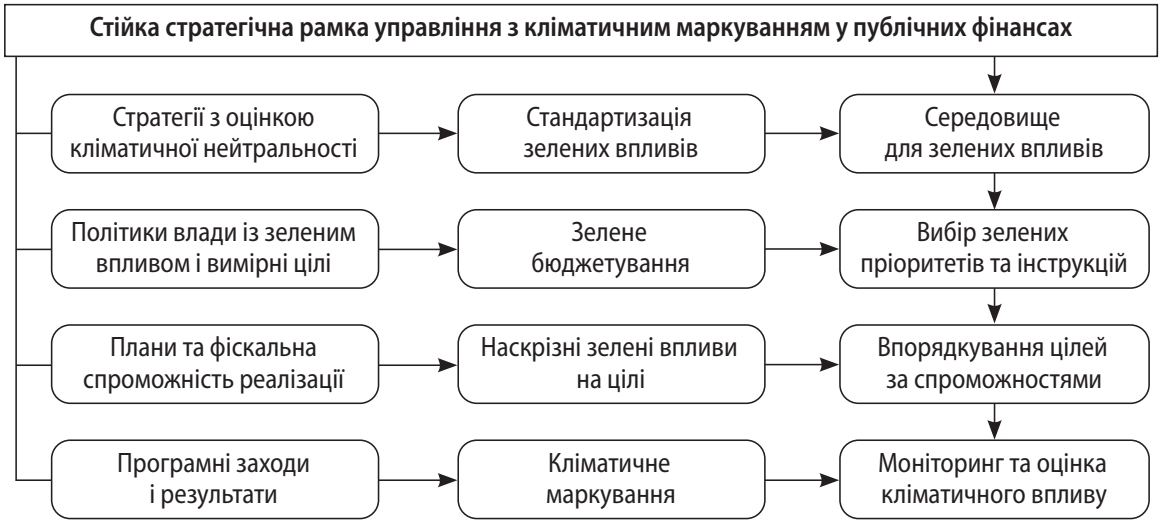

Р и с. 1. **Стійка стратегічна рамка для кліматичного маркування бюджетів**

Побудовано автором.

Підхід цілісного стратегічного урядування поєднує односпрямовані законодавство, регуляторне середовище, стратегічні політики та рішення у бюджетуванні і є набагато результативнішим порівняно з упровадженням нехай найсучасніших, але відокремлених інструментів. Розпочинаючи зі стандартизації зелених впливів, система зеленого бюджетування і кліматичного маркування бюджетних потоків у ньому інтегрує зелену політику й безпосереднє досягнення її цілей у єдину послідовність. Створення належного середовища реалізації зелених завдань з урахуванням наслідків операцій з бюджетними коштами не менш важливе, ніж прийняття законодавства та розроблення множини програмних документів.

Маркування – не новий прийом для позначення бюджетних показників (потоків) "зеленим", він уже застосовувався в таких цільових надбудовах до бюджетування публічних коштів, як зниження бідності, виконання завдань до Цілей сталого розвитку та досягнення гендерної рівності [21]. Отже, і пріоритети збереження довкілля та попередження критичних кліматичних змін стали частиною бюджетного процесу. Як бюджетування в цілому, так і зелене як його складник зокрема вбудовані в особливу рамку управління публічними фінансами кожної країни. "Зелений" бюджет передбачає і розглядає форми кліматичного маркування або конкретної ідентифікації відповідної політики у бюджетних документах. Кліматичне маркування дає змогу звернути увагу на складники, що допомагають покращити або погіршують стан довкілля, у надходженнях і витратах як у розрізі бюджетів у ролі фінансових об'єктів, так і за окремими суб'єктами бюджетування.

Вплив бюджетних показників на клімат у публікації методичних вказівок ОЕСР поділяється за бінарним підходом на негативний чи сприятливий для довкілля [21]. Маркування вибудовує і підтримує реалізацію системи бюджетних обмежень із якісними характеристиками кліматичного впливу:

наприклад, за якою межею граничного показника його дія на довкілля перетвориться з негативної на шкідливу. Для уніфікації кліматичного маркування у бюджетуванні ОЕСР розробило методичні вказівки зі списками для маркування показників за напрямами функціональної класифікації бюджету з двох частин: "зеленої" для змісту функцій з позитивним впливом та "коричневої" з негативним впливом на досягнення зелених цілей (наприклад, залежність від викопного палива) [9]. При цьому суперечливі заходи, наприклад, будівництво гідроелектростанцій, що забезпечує відновлювані джерела енергії, але знищує біорізноманіття, з методичних рекомендацій вилучено [22].

Слід зауважити, що сучасне бюджетування у країнах Європи обов'язково включає до принципу прозорості бюджетного процесу незалежний нагляд, який має особливості в кожній країні. Такий нагляд означає внесення до використання інструментів бюджетування рекомендацій експертів, котрі не належать до штатів органів влади, які згідно з повноваженнями його реалізують: науковців, фахових фінансистів та управлінців вузької спеціалізації, представників стейкхолдерів політик та ін. В Україні імплементацію такого нагляду втілено у спробах проведення оглядів витрат розпорядників коштів державного бюджету. Кліматичне маркування упродовж оглядів має відігравати таку саму роль, як і при бюджетуванні в цілому, – показувати зв'язок цілей (проміжних і стратегічних) та заходів для їхнього досягнення.

Пропонуємо для адаптації кліматичного маркування у публічному бюджетуванні в Україні під час моніторингу та оцінювання поділ за критерієм із трьох складників: негативний, неоднозначний чи сприятливий вплив на довкілля бюджетного показника (структурного складника бюджету) (таблиця). Згідно з бюджетною класифікацією України та чинними процедурами бюджетування маркування можна застосовувати до окремих програм та в розрізі напрямів видатків за їхніми відповідальними виконавцями в мережі головних розпорядників коштів. Для неоднозначного впливу пропонуємо маркувати бюджетні показники, які відповідають таким критеріям: а) безальтернативна діяльність із несприятливим впливом на довкілля; б) діяльність із меншим шкідливим впливом на довкілля порівняно з попередньою. У таблиці наведено приклад організації такого маркування та вимірювання за трьома групами кліматичного впливу.

При формуванні програмної класифікації бюджетних видатків та кредитування Державного бюджету України у складі коду бюджетної програми вже передбачено потенційний елемент кліматичного маркування, який давав би змогу визначати кількість програм, що справляють істотний вплив на клімат, та, відповідно, їхню частку в загальній кількості бюджетних програм. Це п'ята цифра коду, котрій наразі властиві лише три призначення: "6" на п'ятому місці семизначного коду означає, що програма має інвестиційний характер та реалізується за кошти міжнародних фінансових організацій; "7" – програма використовує кошти резервного фонду бюджету; "8" на п'ятому місці – програма повинна спрямовуватися на капітальні вкла-

Таблиця. **Кліматичне маркування бюджетних програм у мережі головного розпорядника коштів (ГРК) для зеленого бюджетування в Україні**

Організація кліматичного маркування		Одиниця вимірювання впливу		
		негативний	неоднозначний	позитивний
Суб'єкт бюджетування	Головний розпорядник коштів (ГРК)	Відсоток впливу на попередній стан за ГРК	Різниця відсотків негативного та позитивного впливу за ГРК	Відсоток впливу на попередній стан за ГРК
	Відповідальний виконавець бюджетної програми	Частка негативного впливу виконавця в мережі ГРК	Збільшення чи зменшення негативного впливу в мережі ГРК	Частка позитивного впливу виконавця в мережі ГРК
Об'єкти кліматичного маркування	Бюджетна програма	Відсоток до попереднього стану за програмою	Різниця відсотків негативного та позитивного впливу за програмою	Відсоток до попереднього стану за програмою
	Напрям видатків	Відсоток до попереднього стану	Різниця відсотків негативного та позитивного впливу	Відсоток до попереднього стану

дення [23]. Оскільки формування і виконання бюджетних програм наразі базуються на досягненні цілей державної політики (згідно зі змінами до Бюджетного кодексу України 2018 р.), вважаємо, що кодування капітальних вкладень варто переглянути на користь впливу програми на досягнення завдань покращання довкілля. Також можна послуговуватися принципом кодування програм у бюджетній класифікації іншими цифрами за запровадженим і описаним вище принципом із поділом коду за характеристиками впливу.

Кліматичні мітки на бюджетних показниках (структурних одиницях бюджетування) дають можливість проводити подальший аналіз прийняття рішень та їхніх наслідків при зеленому бюджетуванні: виокремлювати ті впливи на клімат, які можна виправити при досягненні зелених цілей політики, та ті, до яких слід адаптуватися при досягненні стратегічної цілі кліматичної нейтральності. Моніторинг та оцінка бюджетних показників (або інших структурних одиниць бюджетування), до яких застосовані зелені мітки, у динаміці мають показувати зміни кліматичного впливу порівняно: а) з базисним станом кліматичної рівноваги; б) з впливом на клімат суб'єктів бюджетування у попередні періоди.

Деталізація порівнюваних об'єктів моніторингу та оцінки кліматичного впливу за допомогою кліматичного маркування в зеленому бюджетуванні на рис. 2 показує взаємодію сучасних інструментів у забезпеченні прозорості діяльності та підзвітності його суб'єктів разом із дотриманням принципу публічності бюджетної системи [24].

Єврокомісія також пропонує вимірювати інтенсивність впливу маркованої структурної одиниці бюджету у відсотках. Таким чином, у пропонованій

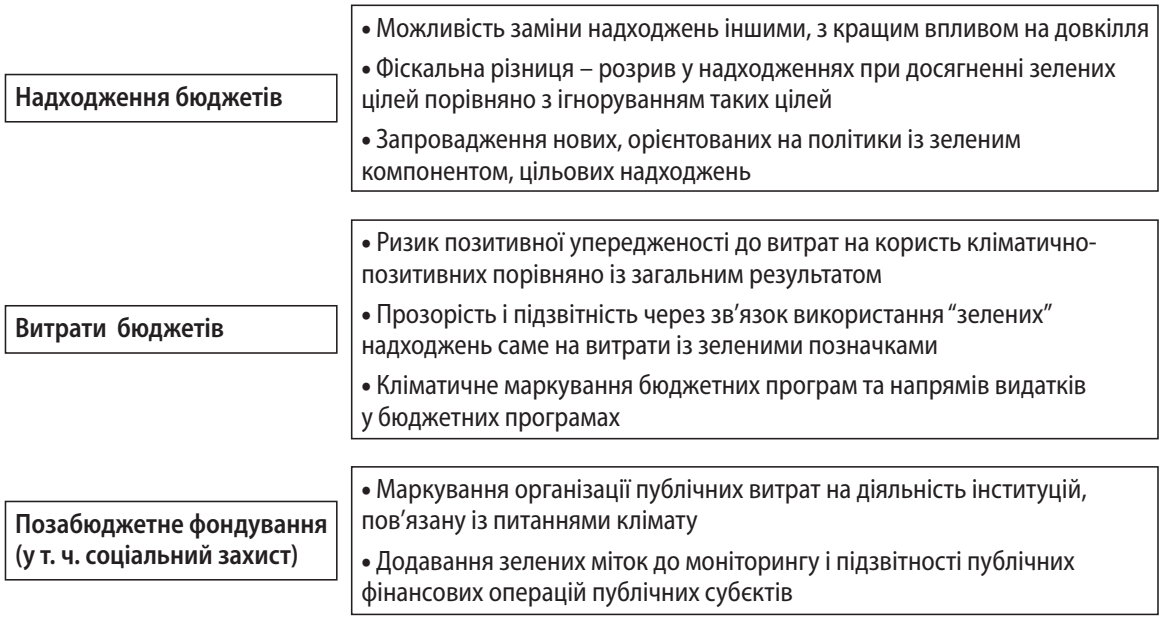

Рис. 2. **Об'єкти моніторингу та оцінки заходів бюджетування при використанні кліматичного маркування на рівні центрального бюджету**

Побудовано за: Climate responsive public financial management framework (PEFA climate) / PEFA. 2020. URL: https://www.pefa.org/resources/climate-responsive-public-financial-management-framework-pefa-climate-piloting-phase.

нами системі інтенсивність впливу може бути відстежена й оцінена у складі звітів про виконання бюджетних програм таким чином: відсотки впливу за програмою акумулюються в частку позитивного та негативного впливу на клімат відповідального виконавця в мережі окремого головного розпорядника коштів.

Висновки. Кліматичне маркування бюджету наразі застосовується у двох основних напрямах: а) маркування його частин у вигляді бюджетних потоків для моніторингу та подальшої оцінки кліматичного впливу через затверджені у бюджеті фінансові показники; б) маркування з подальшими моніторингом та оцінкою заходів і фінансових показників суб'єктів бюджетування, які несуть відповідальність за досягнення бажаного кліматичного впливу. Кліматичне маркування – інструмент зеленого бюджетування у складі бюджетування за результатами при досягненні цілей політик за допомогою управління публічними фінансами, тому передбачає відповідальність суб'єктів бюджетування.

Кліматичне маркування в зеленому бюджетуванні вимагає системного підходу; таке бюджетування набуває актуальності в кожній розвинутій чи такій, що розвивається, країні через пріоритетність зеленої політики в умовах невизначеності та кліматичних викликів. Стратегічна рамка, попри невизначеність, у застосуванні зеленого й кліматичного бюджетування, має свої елементи та кінцеве завдання кліматичної нейтральності. Оскільки невизначеність, зокрема через воєнні дії, надто велика – свідомо не розгля-

даємо методику розрахунку кліматичних ризиків. Кліматичні ризики перетворюються на реальні кліматичні впливи, і перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні їх взаємодії між собою та пошуку способів альтернативної, ближчої до кліматичної нейтральності, діяльності при бюджетуванні.

Кліматичне маркування як інструмент зеленого бюджетування можна використовувати при бюджетуванні в Україні. Наявні інструменти бюджетування – програми та напрями видатків за ними, спеціальний фонд бюджету з доходами спеціального призначення, деталізована система звітності тощо – створюють можливості для імплементації кліматичного маркування без суттєвої перебудови публічного адміністрування. Дискусійним моментом статті є обмеження, які кліматичне маркування може накладати на розпорядника коштів при розробленні ним бюджетних програм замість стимулювання до більш кліматично нейтральної діяльності. Питання ефективної організації кліматичного маркування в Україні має перспективу для подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Russian-Ukrainian war impacts the total environment / P. Pereira, F. Bašić, I. Bogunovic, D. Barcelo. *Science of The Total Environment.* 2022. Vol. 837. URL: https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.155865.

2. Assessing the Economic Impacts of Environmental Policies: Evidence from a Decade of OECD Research / OECD. 2021. URL: https://doi.org/10.1787/bf2fb156-en.

3. *Lindenberg N.* Definition of green finance. Bonn : Deutsches Institut fur Entwicklungspolitik (DIE). 2014. URL: https://web.archive.org/web/20180721183829id_/https://www.die-gdi.de/uploads/media/Lindenberg_Definition_green_finance.pdf.

4. *Gryshova I. Yu., Nesterova K. S., Shcherbata M. Yu.* Development of "green" financial system in Ukraine. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* 2021. № 5. С. 127–136. URL: https://doi.org/10.32886/10.32886/instzak.2021.05.14.

5. *Диба М. І., Гернего Ю. О.* Потенціал фінансування ініціатив зеленого курсу в Україні. *Фінанси України*. 2021. № 2. С. 73–84. URL: https://doi.org/10.33763/finukr2021.02.073.

6. *Russel D., Benson D.* Green budgeting in an age of austerity: a transatlantic comparative perspective. *Environmental Politics.* 2014. Vol. 23, Iss. 2. P. 243–262. URL: https://doi.org/10.1080/09644016.2013.775727.

7. Bova E. Green Budgeting Practices in the EU: A First Review. *European Economy-Discussion Papers.* 2021. No. 140. 38 p. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/green-budgeting-practices-eu-first-review_en.

8. Paris Collaborative on Green Budgeting / OECD. Retrieved from https://www.oecd.org/environment/green-budgeting/.

9. Green Budgeting: Towards Common Principles / OECD, European Commission, IMF. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/cop26_en.pdf.

10. *Wilkinson D., Benson D., Jordan A. J.* Green Budgeting. *Innovation in Environmental Policy? Integrating the Environment for Sustainability.* Edward Elgar Publishing Ltd, 2008. P. 70–92. URL: https://doi.org/10.4337/9781848445062.00016.

11. "Зелене" бюджетування міського розвитку / ДУ "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України". 2020. 7 верес. URL: http://ecos.kiev.ua/news/view/968.

12. *Petrie M.* The Evolution of Green Budgeting. *Environmental Governance and Greening Fiscal Policy.* Cham : Palgrave Macmillan, 2021. С. 61–108. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-83796-9_4.

13. Climate budget tagging: Amplifying sub-national government's role in climate planning and financing in Indonesia / Z. Z. Mutiara, D. Krishnadianty, B. Setiawan, J. T. Haryanto. *Climate Change Research, Policy and Actions in Indonesia.* Springer Climate, 2021. С. 265–280. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-55536-8_13.

14. *Schmitz H.* Green Transformation: Is There a Fast Track? *The Politics of Green Transformations* / ed. by I. Scoones, M. Leach, P. Newell. London ; New York : Earthscan, 2015. URL: https://www.ids.ac.uk/download.php?file=files/dmfile/Schmitz2014GreenTransformationIsthereaFastTrack.pdf.

15. Climate Change Budget Tagging: A Review of International Experience. EFI Insight-Governance / International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. Washington, DC : World Bank, 2021. URL: https://doi.org/10.1596/35174.

16. Climate Change and the EU Budget 2021-2027 : Synthesis Report / M. Runkel, A. Lukács, N. Nurmanbetova et al. 2019. URL: https://www.euki.de/wp-content/uploads/2019/10/2019_MFF-and-Climate_background-report.pdf.

17. Green budget: France is the 1st country in the world to measure the impact of the State budget on the environment / Ministry of Economy, Finance and Industrial and Digital Sovereignty. 2020. URL: https://www.economie.gouv.fr/budget-vert-france-1er-pays-monde-mesurer-impact-budget-etat-environnement#.

18. Greening Finance: A Roadmap to Sustainable Investing / HM Government. 2021. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1031805/CCS0821102722-006_Green_Finance_Paper_2021_v6_Web_Accessible.pdf.

19. *Zhyber T.* Genesis of budgeting at the macro-level. *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu.* 2020. No. 6. P. 66–76. URL: http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(134)07.

20. Екологічне маркування / Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. 2017. URL: https://mepr.gov.ua/content/ekologichne-markuvannya2.html.

21. Green Budget Tagging: Introductory Guidance & Principles / OECD. Paris : OECD Publishing, 2021. URL: https://doi.org/10.1787/fe7bfcc4-en.

22. Lists of green and brown budgetary items: explanatory notes / EU. 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/explanatory_note_green_and_brown_lists.pdf.

23. Про бюджетну класифікацію : наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text.

24. Climate responsive public financial management framework (PEFA climate) / PEFA. 2020. URL: https://www.pefa.org/resources/climate-responsive-public-financial-management-framework-pefa-climate-piloting-phase.

References

1. Pereira, P., Bašić, F., Bogunovic, I., & Barcelo, D. (2022). Russian-Ukrainian war impacts the total environment. *Science of The Total Environment*, (837), 155865. DOI: 10.1016/j.scitotenv.2022.155865.

2. OECD. (2021). *Assessing the Economic Impacts of Environmental Policies: Evidence from a Decade of OECD Research.* DOI: 10.1787/bf2fb156-en.

3. Lindenberg, N. (2014). *Definition of green finance.* Bonn: Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE). Retrieved from https://web.archive.org/web/20180721183829id_/https://www.die-gdi.de/uploads/media/Lindenberg_Definition_green_finance.pdf.

4. Gryshova, I. Yu., Nesterova, K. S., & Shcherbata, M. Yu. (2021). Development of "green" financial system in Ukraine. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 5, 127–136. DOI: 10.32886/10.32886/instzak.2021.05.14.

5. Dyba, M., & Gernego, Iu. (2021). Potential of green deal initiatives financing in Ukraine. *Finance of Ukraine,* 2, 73–84. DOI: 10.33763/finukr2021.02.073 [in Ukrainian].

6. Russel, D., & Benson, D. (2014). Green budgeting in an age of austerity: a transatlantic comparative perspective. *Environmental Politics,* 23 (2), 243–262. DOI: 10.1080 /09644016.2013.775727.

7. Bova, E. (2021). Green Budgeting Practices in the EU: A First Review. *European Economy-Discussion Papers*, 140. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/publications/green-budgeting-practices-eu-first-review_en.

8. OECD. (n. d.). *Paris Collaborative on Green Budgeting.* Retrieved from https://www.oecd.org/environment/green-budgeting/.

9. OECD, European Commission, & IMF. (2021). *Green Budgeting: Towards Common Principles.* Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/cop26_en.pdf.

10. Wilkinson, D., Benson, D., & Jordan, A. J. (2008). Green Budgeting. Innovation in Environmental Policy? In *Integrating the Environment for Sustainability*, pp. 70–92. Edward Elgar Publishing Ltd. DOI: 10.4337/9781848445062.00016.

11. SI "Institute of Economics of Nature Management and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine". (2020, September 7). *"Green" urban development budgeting*. Retrieved from http://ecos.kiev.ua/news/view/968 [in Ukrainian].

12. Petrie, M. (2021). The Evolution of Green Budgeting. In *Environmental Governance and Greening Fiscal Policy*, pp. 61–108. Cham: Palgrave Macmillan. DOI: 10.1007/978-3-030-83796-9_4.

13. Mutiara, Z. Z., Krishnadianty, D., Setiawan, B., & Haryanto, J. T. (2021). Climate budget tagging: Amplifying sub-national government's role in climate planning and financing in Indonesia. In *Climate Change Research, Policy and Actions in Indonesia*, pp. 265–280. Springer Climate. DOI: 10.1007/978-3-030-55536-8_13.

14. Schmitz, H. (2015). Green Transformation: Is There a Fast Track? In Scoones, I., Leach, M., Newell, P. (Eds.). *The Politics of Green Transformations.* London: New York: Earthscan. Retrieved from https://www.ids.ac.uk/download.php?file=files/dmfile/Schmitz2014GreenTransformationIsthereaFastTrack.pdf.

15. International Bank for Reconstruction and Development, & The World Bank. (2021). *Climate Change Budget Tagging: A Review of International Experience. EFI Insight-Governance.* Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/35174.

16. Runkel, M., Lukács, A., Nurmanbetova, N., Nikolova, A., Brink, P., Joebstl, R. et al. (2019). *Climate Change and the EU Budget 2021-2027* (Synthesis Report). Retrieved from https://www.euki.de/wp-content/uploads/2019/10/2019_MFF-and-Climate_background-report.pdf.

17. Ministry of Economy, Finance and Industrial and Digital Sovereignty. (2020). *Green budget: France is the 1st country in the world to measure the impact of the State budget on the environment.* Retrieved from https://www.economie.gouv.fr/budget-vert-france-1er-pays-monde-mesurer-impact-budget-etat-environnement#.

18. HM Government. (2021). *Greening Finance: A Roadmap to Sustainable Investing.* Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1031805/CCS0821102722-006_Green_Finance_Paper_2021_v6_Web_Accessible.pdf.

19. Zhyber, T. (2020). Genesis of budgeting at the macro-level. Visnyk *Kyi'vs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu*, 6, 66–76. DOI: 10.31617/visnik.knute.2020(134)07.

20. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2017) *Ecological tagging.* Retrieved from https://mepr.gov.ua/content/ekologichne-markuvannya2.html [in Ukrainian].

21. OECD. (2021). *Green Budget Tagging: Introductory Guidance & Principles.* Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/fe7bfcc4-en.

22. EU. (2021). *Lists of green and brown budgetary items: explanatory notes.* Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/explanatory_note_green_and_brown_lists.pdf

23. Ministry of Finance of Ukraine. (2011). *On budget classification* (Order No. 11, January 14). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text [in Ukrainian].

24. PEFA. (2020). *Climate responsive public financial management framework (PEFA climate).* Retrieved from https://www.pefa.org/resources/climate-responsive-public-financial-management-framework-pefa-climate-piloting-phase.